

Kopinordom nr. 1

av 16.6.82

(Avisdommen)

V O L D G I F T S D O M

KOPIFAGSAK 1

Sakens parter:

1. Norske Avisers Landsforbund ("NAL"), Storgt. 32, Oslo 1

Prosessfullmektig: Thorvald E. Løchen, Nedre Vollgt. 1, Oslo 1

2. Norsk Journalistlag ("NJ"), Rosenkrantzgt. 3, Oslo 1

Prosessfullmektig: Advokat Leiv Robberstad, Rosenkrantzgt. 3,
Oslo 1

3. Norsk Redaktørforening ("NR"), Rosenkrantzgt. 3, Oslo 1

Prosessfullmektig: H.r. advokat Knut Tvedt, Klingenberggt. 5,
Oslo 1

Voldgiftsrettens medlemmer:

1. H.r. advokat, dr. jur. Per Brunsvig, formann
2. Professor, dr. jur. Magnus Aarbakke
3. Amanuensis, dr. jur. Jon Bing.

Voldgiftsretten avsa 16. juni 1982 slik dom:

1. Innledning:

Ved midlertidig lov av 8. juni 1979 om "fotokopiering o.l. av ver-
nete verk til bruk i undervisningsvirksomhet" er det fastsatt regler
om adgang til og betingelsene for slik kopiering av åndsverk uten sam-
tykke av opphavsmannen. Kopiering kan bare foretas når det foreligger
avtale om slik fremstilling med organisasjon som representerer en vesent-
lig del av norske opphavsmenn på området.

Den 13. desember 1979 avtalte de interesserte organisasjoner "Vedtekter for KOPIFAG". Ifølge vedtektene er KOPIFAG et interesseorgan for organisasjoner som representerer rettighetshavere til opphavsrettslig beskyttede verk av faglig/journalistisk karakter. Formålet er bl. a. etter§ 1-2.2 "å forvalte og fordele vederlag og erstatning for kopiering av eksemplår av opphavsrettslig beskyttet verk i offentlige og private institusjoner". De tre parter i denne sak er medlemmer av KOPIFAG. I vedtektenes § 5-1 er det fastsatt at representantskapet skal etablere en voldgiftsrett på tre medlemmer. I § 5-2 er det bestemt at "voldgiftsretten er eneste kompetente domstol i tvister mellom organisasjonene og mellom disse og KOPIFAG, om forståelsen av KOPIFAG's vedtekter og forvaltnings- og fordelingsoppgaver. Tvist mellom organisasjoner kan først bringes inn for voldgiftsretten etter å ha vært behandlet i styret."

Den 14. mai 1980 ble det inngått avtale mellom på den ene side staten og på den annen side bl. a. NJ, NR og NAL "om fotokopiering o.l. av opphavsrettslig beskyttede verk i undervisningsvirksomhet i perioden 1. januar 1980 - 31. desember 1981, og om vederlag for fotokopiering o.l. som er skjedd i tidligere år". I avtalen ble det fastsatt vederlag for kopiering i året 1980 (§§ 20-23), vederlag for kopiering i årene 1977, 78 og 79 (§ 25) og kompensasjon for tap på grunn av kopiering i tiden før 1.1.77 (§ 26). Tvisten nu gjelder alene fordelingen mellom de tre organisasjoner, som er parter i saken, av vederlaget for 1977, 78 og 79. Dette vederlag utgjør kr. 629.245,-. Av dette er kr. 546.294,- vederlag til "avisgruppen" for årene 1977-79, mens kr. 82.951,- er "avisgruppens" andel av det beløp som blir betalt for gruppen fotografi og grafiske fremstillinger for samme tidsrom.

I samsvar med KOPIFAG's vedtekter er tvisten først behandlet av organisasjonens styre som har oppnevnt en meglingskommisjon. Etter å ha drøftet saken med partene fremsatte meglingskommisjonen 16. mars 1981 forslag om at det samlede vederlag for årene 1977-79 på kr. 629.245,- skulle fordeles slik:

Norsk Journalistlag/Norsk Redaktørforening	50%
Norske Avisers Landsforbund	25%
Til felles formål som forvaltes av partene i fellesskap	25%

I brev av 5.4.81 meddelte NJ at organisasjonen hadde "vedtatt å akseptere det foreliggende meklingsforslag under den forutsetning at de 25% som er foreslått til fellesformål stilles til disposisjon for styret for Institutt for Journalistikk som alle de tre involverte organisasjoner står som eiere av".

NAL foreslo imidlertid i brev av 7.4.81 at:

"det samlede beløp totalt skal gå direkte til utbygging av en data-avdeling for Institutt for Journalistikk i Fredrikstad.....

Hvis NJ/NR ikke aksepterer foran nevnte forslag, forlanger NAL's hovedstyre saken henvist til avgjørelse ved voldgift".

NR meddelte i brev av 8.4.81 at foreningen var kjent med NAL's forslag og var innstillet på å arbeide videre med saken for å se om man kunne finne frem til en løsning i tråd med dette. "Dersom dette ikke skulle føre frem, er NR's hovedstyre innstilt på å godta meglingsforslaget under den forutsetning at midlene til fellesformål (25%) disponeres av styret for Institutt for Journalistikk, et organ som er sammensatt av representanter for NAL, NR og NJ".

I brev av 9.4.81 gikk NJ også inn for at det samlede beløp skulle stilles til disposisjon for styret for Institutt for Journalistikk som skulle "vurdere disponeringen av fellesmidlene på et noe friere grunnlag enn det som er forutsatt i NAL's vedtak". KOPIFAG's styre fremmet derefter et forslag som ble godtatt av NAL, men ikke av NJ. Fordelingsspørsmålet ble så henvist til avgjørelse ved voldgift.

Saken ble fremmet for voldgiftsretten ved brev av 2.7.81 og stevning av 1.10.81 fra h.r. advokat Løchen på vegne av NAL. Hver part har innlevert to prosesskrift og det er fremlagt en omfattende samling dokumenter. Saken ble behandlet i rettsmøter 28. og 29.4.82 hvor foruten prosessfullmektigene følgende var til stede og avga forklaringer:

For NAL: Adm.direktør Knut Fossum
Direktør Gert Gilhuus

For NJ: Journalist Stein Ove Grønsund

For NR: Generalsekretær Audun Bakke

Ved avslutningen av rettsmøtet ble partene gjort oppmerksom på at på grunn av spesielle forhold ville det ta noen tid før dommen kunne bli avsagt.

2. Partenes anførsler.

2.1. NAL har som medlemmer 160 av landets ca. 180 avisbedrifter. NAL har tatt som utgangspunkt at vederlaget fra staten er en godtgjørelse for kopiering av trykte verk. Det er en prinsipiell forskjell mellom fotokopiering og annen utnyttelse av et åndsverk. Fotokopiering forutsetter at stoffet blir brukt nettopp slik som det fremtrer i vedkommende konkrete utgave av avisen. Dette er forskjellig fra andre former for "fremmed" utnyttelse hvor man ikke bare utnytter åndsverkets innhold, men også gjengir det i en annen form enn den opprinnelige. Fotokopiering er en fysisk mangfoldiggjørelse av avisproduktet. Alternativet til fotokopiering er kjøp av flere aviser. Den som taper på grunn av fotokopieringen er derfor avisutgiverne og ikke journalistene eller redaktørene som har fått sin faste lønn for utarbeidelsen av stoffet. Situasjonen kan være en annen ved kopiering av bøker, idet bokforfatteren ofte får sin godtgjørelse fastsatt i prosenter av salgsinntektene for bøkene.

NAL bestrider ikke at journalistene og redaktørene i utgangspunktet har hatt opphavsrett til i hvert fall meget av det stoff som er blitt kopiert. Meget av avisstoffet vil dog dels være nyheter o.l. som ikke er åndsverk og derfor ikke begrunner opphavsrett, og dels være artikler og innsendt stoff som er produsert av andre enn avisens faste medarbeidere. Statens vederlag er beregnet for det antall sider avisstoff som er blitt kopiert uten at stoff av nevnte type er holdt utenfor. Hverken journalister eller redaktører kan ha noen rett til vederlag for kopiering av slikt stoff.

Vesentligere er det imidlertid at det følger av ansettelsesforholdet at journalistenes og redaktørenes opphavsrett til det stoff som er blitt produsert i avisene er gått over til avisutgiverne som arbeidsgivere. Dette er så vel hovedregelen etter partenes tariffavtale, jfr. bilag 3 til tariffavtalen mellom NJ og Avisenes Arbeidsgiverforening, respektive Arbeiderpressens Tarifforening, som det som vanlig gjelder i arbeidsforhold hvor den ansatte har fast lønn. Unntakene i tariffavtalen gjelder andre former for utnyttelse enn en direkte reproduksjon av avisproduktet ved fotokopiering.

Dertil kommer at avisutgiverne også har dekket alle andre utgifter - til kontor, reise, trykking osv. - som har vært en forutsetning for at det overhodet er blitt produsert stoff som kan bli kopiert. Avisutgiverne har også gjennom sin organisasjon og sin dekning av utgiftene skapt det kreative arbeidsmiljø som den enkelte medarbeider har kunnet utnytte samtidig som han ofte gjennom organisasjonen har fått idéer og opplegg til det som han har skrevet.

NAL har videre vist til at i Sverige deles vederlag for fotokopiering med 45% til Svenska Tidningsutgivarförbundet og Tidningernas Arbetsgivareförbundet, og 55% til Svenska Journalistförbundet og Sveriges Författarförbundet. I Danmark deles vederlaget likt mellom journalisten og utgiveren av det blad eller magasin som er blitt kopiert.

Ved kopiering av skjønnlitteratur er vederlaget blitt fordelt med 75% til forfatterne og 25% til forleggerne. Ved kopiering av faglitteratur - hvor forlagene har et større arbeide med utgivelsen - har fordelingen vært 45% til forfatterne, 45% til forleggerne og 10% til felles formål.

NAL har lagt ned slik endelig

påstand:

- "1. Fotokopieringsvederlaget fra Staten for kopiering i skolen for årene 1977-79 deles med 2/3 til Norske Avisers Landsforbund og 1/3 til Norsk Redaktørforening og Norsk Journalistlag.
2. Hver av partene bærer sine egne omkostninger.
3. Voldgiftsretten fastsetter selv sitt honorar og hvorledes dette blir å fordele mellom partene."

2.2. NJ hadde ved årsskiftet 1981-82 3507 medlemmer hvorav ca. 2500 arbeidet i dagspressen. 95% av de norske journalister er organisert i NJ. Også lay-out folk og avisfotografer er medlemmer av NJ.

Angående forholdet mellom NJ og NAL har NJ anført at grunnlaget for at staten vil betale vederlag for kopiering i årene 1977-79 er at opphavsmennenes rettigheter etter åndsverkloven og fotografiloven ble krenket ved denne kopiering. NAL vil bare ha rett til vederlag hvis avismedarbeiderenes opphavsrettslige rettigheter er gått over til avisutgiverne og NAL nu representerer disse rettigheter. Hvis imidlertid medarbeidernes opphavsrettigheter er gått over til avisutgiverne, vil NJ i så fall ikke ha rett til noen del av kopieringsvederlaget. NAL's tilslutning

til avtalen av 14.5.80 skaper ikke i seg selv noen rett som NAL ikke har på annet grunnlag.

Tariffavtalen er inngått av NJ og Avisenes Arbeidsgiverforening som er en organisasjon forskjellig fra NAL, som etter sine vedtekter ikke kan slutte avtaler om lønns- og arbeidsvilkår. NAL kan derfor ikke påberope seg ansettelsesforholdet og tariffavtalen som grunnlag for sitt krav. Subsidiært hevder NJ at tariffavtalen ikke kan forstås slik at bestemmelsen i vedlegg 3 til tariffavtalen, pkt. 2 A, er en hovedregel som gjelder over alt hvor ikke annet er bestemt. Denne bestemmelse fastsetter at utgiveren overtar i kraft av ansettelsesforholdet eneretten til det stoff som medarbeideren produserer i tjenesten med de unntak som følger av tariffavtalen. NJ viser særlig til pkt. D hvor det er fastsatt at medarbeideren beholder selv retten til videresalg av sitt stoff utenfor pressen.

Avisutgiverne representerer ikke skribenter utenfor avisene og har ikke i relasjon til kopieringsreglene overtatt opphavsretten til stoff som er blitt produsert av andre enn avisens ansatte medarbeidere.

NJ's forhold til NR gjelder dels spørsmålet om betydningen av reglen om opphavsrett til samleverk i Å § 5, og dels i hvilken grad man skal legge vekt på redaktørens virksomhet som skribenter.

NJ vil ikke utelukke at aviser kan være samleverk i åndsverklovens forstand, men det er i alt vesentlig ikke hele aviser, men enkeltartikler og annet spesielt stoff som er blitt fotokopiert og som vederlaget gjelder.

Hva angår skribentvirksomheten er dagens redaktører like meget bedriftsledere som skribenter. Redaktørens skribentvirksomhet er derfor av relativt liten betydning. I tariffavtalens bilag 3, pkt. 2, C, er det fastsatt at hvis avisutgiveren videreselger medarbeiderens stoff produsert i tjenesten til andre presseorganer eller etermedia, skal medarbeideren ha andel av honoraret, i alminnelighet 50%. Denne bestemmelse ville være uforståelig hvis også redaktørene skulle ha rett til andel av vederlaget. Ved de fordelingsordninger som er avtalt i de andre nordiske land har ikke redaktørene fått rett til en andel av kopieringsvederlaget.

NJ ser fordelingen av vederlaget for årene 1977-79 etter avtalen av 14.5.80 som et juridisk rettighetsspørsmål, og ønsker fordelingen

avgjort på dette grunnlag. Ved fordelingen må det legges vekt på antallet av medlemmer i NJ og NR.

NJ har nedlagt slik

påstand:

- "1. Norsk Journalistlag kjennes berettiget til 90% av fotokopieringsvederlag for perioden 1977-79.
2. Voldgiftsretten fastsetter selv sitt honorar og fordeler dette mellom partene.
3. Saksomkostninger tilkjennes ikke".

2.3. NR er en organisasjon av redaktører i den norske dagspresse, norske telegrambyråer og Norsk Rikskringkastning. NR representerer ikke bare sjefredaktørene eller de øverste ansvarlige redaktører, men også underordnede redaktører, reportasjesjefer, redaksjonssjefer osv. Etter avtalen av 14.5.80 har Staten som debitor akseptert NR som representant for norske redaktører for de krav som de har etter den avtalte vederlagsordning.

NR har understreket at inntil loven av 8.6.79 trådte i kraft 1.1.80 var fotokopieringen ulovlig. De ansvarlige for rettsbruddet var Staten, fylket og læreren. Det beløp som skal fordeles, er et vederlag eller en erstatning for den åpenbart uhjemlede bruk av vernede åndsverk gjennom fotokopieringsvirksomheten på skolene, begrenset til vederlag for årene 1977-79.

I relasjon til de opphavsrettslige regler inntar redaktørene en særstilling, fordi de både har opphavsrett som skribenter og dessuten opphavsrett til avisen som samleverk etter regelen i Å § 5. NR hevdet i sitt tilsvarende svar at en kopiering av avisen i strid med Å § 11 er en krenkelse av redaktørens opphavsrett til avisen som samleverk etter Å § 5. og at NR som redaktørenes representant prinsipielt har rett til det fastsatte vederlag på kr. 629.245,-. NR har imidlertid funnet det rimelig med en viss fordeling av beløpet mellom de tre organisasjoner og har lagt ned påstand om det.

NR har videre anført at redaktørens anseelse kan ha stor betydning for hva som blir kopiert.

NR har også påberopt at redaktøren selv er en skrivende medarbeider i avisen. Vår avisstruktur er slik at av landets godt over 160 aviser er halvparten av avisene utenfor Oslo små med 6 eller færre medarbeidere i redaksjonen. Det betyr at i flertallet av norske aviser er redaktørene ikke bare administratorer, men også lederskribenter og journalister i bredere forstand med et vidt arbeidsfelt og med mange daglige, journalistiske oppgaver. Særlig for slike redaktører vil det være tale om en dobbel opphavsrett, en opphavsrett til samleverket og en opphavsrett til de enkeltbidrag som blir kopiert.

I de øvrige nordiske land får redaktørene andel i vederlagene for fotokopiering sammen med avisutgiverne.

Hva fordelingen angår har NR anført at denne må foretas etter et konkret skjønn som ikke prejudiserer noe med hensyn til fordelingen av fremtidige vederlag for fotokopiering av aviser. Under hovedforhandlingen la NR ned slik korrigeret

påstand:

- "1. Fotokopieringsvederlaget fra Staten for årene 1977-79 deles således:
 - a) Norske Avisers Landsforbund kjennes berettiget til 20% av beløpet.
 - b) Norsk Redaktørforening kjennes berettiget til 40% av beløpet.
 - c) Norsk Journalistlag kjennes berettiget til 40% av beløpet.
2. Hver av partene bærer sine saksomkostninger.
3. Voldgiftsretten fastsetter selv sitt honorar og hvorledes dette må bli å fordele mellom partene."

3. Voldgiftsretten skal bemerke:

Det er i saken enighet mellom partene om at det omtvistede beløp på kr. 629.245,- skal fordeles med utgangspunkt i opphavsrett. En slik fordeling reiser to hovedspørsmål. Det ene er spørsmålet om hvem som har opphavsrett til de kopierte verker, eventuelt om flere i fellesskap disponerer opphavsretten til de samme verker. Det andre er spørsmålet om hvorledes godtgjørelsen nærmere skal fordeles mellom flere rettighets-havere. Selv om disse spørsmål i og for seg kan holdes fra hverandre, henger de i det foreliggende tilfelle sammen på en slik måte at de iall-fall delvis behandles under ett i det følgende.

Voldgiftsretten tar som utgangspunkt at det i saken er to grupper av opphavsmenn: redaktørene og journalistene ("skribentene"). Det er enighet mellom partene om at NJ og NR representerer journalistenes, respektive redaktørenes, rettigheter til andel i kopieringsvederlaget.

Avisutgivernes eventuelle opphavsrett er avledet av skribentenes opphavsrett. NJ har bestridt at NAL kan påberope seg eventuell overdragelse av opphavsrett i henhold til bestemmelse i tariffavtalen mellom Avisenes Arbeidsgiverforening og NJ.

Det er i saken uomtvistet at journalistene er opphavsmenn til enkelt- artikler m.v. som har vært kopiert. Journalistenes rett til andel i kopieringsvederlaget vil på den ene side bero på om opphavsretten - eller retten til den økonomiske utnyttelse av det stoff som er opphavsrettslig beskyttet - helt eller delvis er overdratt til avisutgiverne, og på den annen side på hvor stor del av kopieringen man må anta gjelder stoff produsert av journalistene.

For så vidt angår redaktørene, er det i saken uomtvistet at disse i egenskap av lederskribenter o.l. står i samme stilling som journal- listene. Redaktørene har imidlertid gjort gjeldende at de også er opp- havsmenn til avisen som samleverk, jfr. åndsverklovens § 5, og at kopier- ingen for en del gjelder dette verk.

Voldgiftsretten kan ikke anse det bevist i saken at den kopiering som har funnet sted, rent faktisk har hatt noe samleverk som gjenstand. Etter bevisene i saken må voldgiftsretten legge til grunn at kopieringen og dermed vederlaget for denne rent faktisk gjelder enkeltverk, ikke avisen som samleverk. For voldgiftsretten er det da ikke grunn til å gå inn på det rettslige spørsmål om hvorvidt redaktørene har opphavsrett til avisen som samleverk.

Reglene om overdragelse av opphavsrett fremgår først og fremst av bestemmelsen i Å § 25:

"Opphavsmannen kan med den begrensning som følger av § 3 helt eller delvis overdra sin rett til å råde over åndsverket. Hvis opphavsmannen har overdratt en annen retten til å gjøre åndsverket tilgjengelig for almenheten på en bestemt måte eller ved bestemte midler, har erververen ikke rett til å gjøre det på andre måter eller ved andre midler."

Bestemmelsen i annet punktum tilsvarer åndsverkloven av 1930 § 13 tredje ledd. I utkastet til den någjeldende åndsverklov var bestemmelsen foreslått sløyfet, men departementet tok den med i proposisjonen med denne begrunnelse, jfr. Ot.prp. nr. 26 for 1959-60 s. 67:

"Departementet har, ut fra hensynet til opphavsmennene og for øvrig av praktiske hensyn, funnet det uheldig å sløyfe bestemmelsen i 3. ledd i § 13 i gjeldende lov. Fordi terminologien er vaklende og fordi overdragelse av råderett over åndsverk ofte foregår stilltiende eller følger av tjeneste- eller engasjementsavtaler, har det ofte vist seg praktisk å kunne henvise til den positive regelen i gjeldende lov."

Anvendelsen av regelen i Å § 25 reiser spørsmål om når opphavsrett i lovens forstand "helt eller delvis" er overdratt, og hva som skal til for at åndsverket er gjengitt "på andre måter eller ved andre midler".

Efter prosedyren og de nedlagte påstander står spørsmålet om opphavsretten er blitt overdratt forskjellig for redaktørene og journalistene. Voldgiftsretten forstår NR's prosedyre og påstand slik at NR aksepterer at avisutgiverne ved NAL har overtatt en andel i redaktørenes opphavsrett til det kopierte avisstoff, og derfor har rett til en andel av kopieringsvederlaget. NJ har derimot bestridt at noen del av journalistenes opphavsrett til det kopierte avisstoff er gått over til avisutgiverne. NAL har på sin side prinsipielt hevdet at hele opphavsretten til det stoff som er prestert av avisskribentene er overdratt til avisutgiverne.

Efter opplysningene i saken kan en overdragelse av journalistenes opphavsrettslige rettigheter til avisutgiverne tenkes bygget på tariffavtalen for så vidt avisutgiveren er part i denne, og forøvrig på de avtaler og rettsregler som gjelder for partenes arbeidsforhold.

NJ har fremlagt "Overenskomst mellom Avisenes Arbeidsgiverforening og Norsk Journalistlag" av 9.5.80. Det har i saken vært en viss uenighet mellom partene om bestemmelsen i tariffavtalen kan påberopes i den foreliggende sak siden utgiverne er part i avtalen gjennom Avisenes Arbeidsgiverforening. Voldgiftsretten anser at partsforholdet ikke kan tillegges betydning. Både journalistene og utgiverne må kunne påberope den kollektive avtale selv om denne formelt er forhandlet og inngått med annen organisasjon på arbeidsgiversiden.

Voldgiftsretten finner også at i den utstrekning retten ellers finner grunn til det, må den kunne legge avtalens bestemmelser om overføring av opphavsrett til grunn for sin avgjørelse. Disse bestemmelser har ikke et slikt innhold at tvister vedrørende bestemmelsene eksklusivt skal behandles av Arbeidsretten etter reglene i arbeidstvistloven 5.5.27, jfr. lovens § 7 nr. 2.

Voldgiftsretten har forstått partene slik at de bestemmelser som særlig har betydning for saken - tariffavtalens bilag 3 - også gjaldt tilsvarende for årene 1977-79. I bilag 3 er det fastsatt i pkt. 2A:

"Utgiveren overtar i kraft av ansettelsesforholdet eneretten til utnyttelse av det stoff medarbeideren produserer i tjenesten, med de unntak som følger av denne avtale."

Av de følgende unntak fra avisutgivernes enerett har NJ særlig vist til bestemmelsen i pkt. 2D:

"Medarbeideren beholder selv retten til videresalg av sitt stoff utenfor pressen (dagspresse, ukepresse og fagpresse) og etermedia, men medarbeideren skal orientere om slik utnyttelse på forhånd."

Spørsmålet blir hvilken betydning disse bestemmelser har i relasjon til den foretatte fotokopiering av (deler av) aviser, jfr. også formuleringen i Å § 25. NAL har, som referert i avsnitt 2.1. foran, hevdet

at det er en prinsipiell forskjell mellom fotokopiering og annen utnyttelse av et åndsverk: "Fotokopiering forutsetter at stoffet blir brukt slik som det fremtrer i vedkommende konkrete utgave av avisen.... Fotokopiering er en fysisk mangfoldiggjørelse av avisproduktet. Alternativet til fotokopiering er kjøp av flere aviser. Den som taper på grunn av fotokopieringen er derfor avisutgiverne og ikke journalistene..." Man kan for så vidt si at fotokopiering er salg om igjen av avisen - eller deler av denne - og dermed av det åndsverk som er blitt reproduisert i pressen.

Ved formuleringen av regelen i Å § 25, som er hentet fra åndsverkloven av 1930, har man ikke kunnet ha for øye reproduksjon av åndsverket ved hjelp av moderne fototeknikk. Kopiering er en utnyttelsesform som er skapt av ny teknologi. Åndsverklovens tradisjonelle regler om eksemplarframstilling til f.eks. privat bruk, tok sikte på eksemplarframstilling ved avskrift og eventuell etterfølgende mangfoldiggjørelse (sprit-duplikator m.v.). Det er først moderne reprografi som gjør den sekundære utnyttelse av verket ved kopiering praktisk viktig og interessant.

Tariffavtalen har ingen bestemmelse som direkte dekker denne form for reproduksjon av åndsverket. Etter voldgiftsrettens mening vil hverken bestemmelsen i tariffavtalens bilag 3, pkt. 2A eller D kunne anvendes direkte på saksforholdet. Avtalens bestemmelser om retten til betalingen ved videresalg av det produserte "stoff" synes imidlertid å bygge på visse prinsipielle skillelinjer. Ved videresalg til annen presse og etermedia skal etter pkt. 2C honoraret deles mellom avisutgiveren og vedkommende journalist. Honoraret skal deles med 50% til hver part, hvis det ikke foreligger spesielt grunnlag for en skjevdeling, "for eksempel hvor medarbeiderens journalistiske innsats er av særlig betydning eller hvor utgiftene til fremskaffelse av stoffet har vært særlig store." Grunnlaget for fordelingen av honoraret er her ikke bare opphavsrettslige kriterier, men også avisutgiverens praktisk-økonomiske innsats. Ved salg av "stoff" til kjøper utenfor pressen og etermedia skal etter pkt. 2D journalisten beholde honoraret, men har i så fall plikt til på forhånd å underrette om slik utnyttelse.

Ved fotokopiering er det ikke bare "stoffet" - åndsverket - men også avisen - eller del av denne - som teknisk produkt som blir reproduisert. Bak avisfremstillingen ligger det regelmessig en omfattende teknisk-økonomisk innsats av avisens utgiver.

Selv om det ikke blir inngått uttrykkelig avtale om overdragelse av opphavsrett, kan selve arbeidsforholdet gi hjemmel for en hel eller delvis overdragelse av retten til å utnytte det opphavsrettslig beskyttede verk, jfr. Knoph, "Åndsretten", s. 84. Om opphavsretten ikke blir ansett for overdratt, kan arbeidsforholdet medføre at den ansatte opphavsmann ikke har rett til å utnytte opphavsretten i strid med arbeidsgiverens interesse. Voldgiftsretten viser her til Mogens Kockvedgaard, "Immaterialretspositioner" 1965, s. 277:

"Kontraktsforholdets indflytelse på konkurrencefriheden viser sig navnlig indenfor a r b e j d s r e t t e n, det vil her sige alle de kontraktstyper, hvor der skal ydes personlig arbejde i medfør af et fastere eller løsere ansættelsesforhold. Det står her fast, at den ansatte ikke må påføre arbejdsgiveren nogen form for konkurrence, i hvert fald ikke medens kontraktsforholdet er løbende..... Denne pligt til at afstå fra konkurrerende virksomhed opfattes som en underafdeling af den ansattes pligt til at varetage arbejdsgiverens interesser. Særlige aftaler kræves ikke. Det er tale om n a t u r a l i a n e g o t i i, og man er her utvivelsomt indenfor kontraktsrettens almindelige område...."

Ved fastsettelsen av kopieringsvederlaget for årene 1977-79 har man i avtalen av 14.5.80 tatt som utgangspunkt at det for disse år skal betales vederlag for 150 millioner kopsisider, eller i gjennomsnitt for 50 millioner kopsisider pr. år. Hvis avisenes ansatte medarbeidere fritt skulle kunne tilby mangfoldiggjørelse av det stoff som har vært trykt i avisene, gjennom fotokopiering eller annen form for moderne reprografi, ville dette som anført av NAL kunne redusere salget av aviser og dermed være i konkurranse med avisutgiverens interesser. Voldgiftsretten mener at det vil følge av arbeidsforholdet at journalistene ikke fritt vil kunne tillate slik fotokopiering. Man kan også beskrive dette som stridende mot den troskapsplikt eller lojalitetsplikt som følger av "arbeidsavtalen og dens naturlige forutsetninger", jfr. Paal Berg, "Arbeidsrett" 1930, s. 77 og 84: "- direkte konkurranse med arbeidsgiveren vil arbeidstageren ikke kunne drive uten å komme i strid med sin troskapsplikt overfor ham".

Det ville krenke dette lojalitetsprinsipp om en journalist ensidig ga en institusjon adgang til systematisk å produsere et verk som er blitt gjengitt i den avis som journalisten er ansatt i. Etter voldgiftsrettens mening mangler journalistene adgang til ensidig å utnytte den økonomiske fordel som kan knytte seg til kopiering av stoff som er blitt trykt i avisen.

Ut fra disse vurderinger finner voldgiftsretten at det må skje en fordeling av kopieringsvederlaget mellom avisskribentene representert ved NJ og NR, og avisutgiverne, representert ved NAL. Voldgiftsretten finner en viss støtte for dette resultat i de frivillige avtaler om fordeling av tilsvarende kopieringsvederlag mellom skribenter og avisutgiverne i Sverige og Danmark som er referert under avsnitt 2.1 foran.

Det er ikke i saken fremlagt noen statistikk som viser hvordan det samlede antall på 150 millioner kopisider som det skal betales vederlag for i årene 1977-79 har vært fordelt på kopiering av trykt avisstoff som ikke er gjenstand for opphavsrett (nyheter o.l.) og kopiering av opphavsrettslig beskyttet stoff skrevet av journalister, redaktører eller andre.

Ved vurderingen av den relative fordeling mellom journalister og redaktører antar voldgiftsretten at man ikke uten videre kan ta som utgangspunkt antallet medlemmer i henholdsvis NR og NJ. Etter rettens mening vil det være riktig å legge noen vekt på, som anført av NR, at redaktørene gjennomgående er eldre og mer erfarne journalister, hvis stoff relativt oftere vil være gjenstand for kopiering enn stoff produsert av mer underordnede journalister. Retten tar også i betraktning at atskillig av det stoff som journalistene får trykt i avisene vil være nyheter o.l. som ikke er gjenstand for opphavsrett.

Hva angår fordelingen av kopieringsvederlag mellom skribenter og avisutgivere antar retten at man som utgangspunkt må søke å vurdere den relative betydning som skribentens åndsproduksjon og avisutgiverens teknisk-økonomiske innsats har hatt for fremstilling

av det produkt som er blitt kopiert og for at dette er blitt valgt til kopiering. Dette betyr en sammenligning av i og for seg inkommensurable faktorer. Retten er derfor henvist til å avgjøre fordelingen etter et konkret skjønn basert på en rimelighetsvurdering. Ved denne vurdering finner voldgiftsretten en viss veiledning i det som er blitt avtalt om fordeling av kopieringsvederlaget for bøker. Normalt får imidlertid bokforfatterne sitt honorar fastsatt i prosenter av prisen for solgte bøker og vil derfor stå noe sterkere enn ansatte avisskribenter som leverer sitt stoff mot fast lønn. Kopieringsvederlaget for skjønnlitteratur er, som referert i avsnitt 2.1., blitt fordelt med 75% til forfatterne og 25% til forleggerne. For faglitteratur er fordelingen 40% til forfatterne, 40% til forleggerne og 10% til felles formål. Begrunnelsen for forskjellen er bl.a. at forleggere av faglitteratur har mer arbeide med forberedelsen og med utgivelsen av bøkene enn det som er forbundet med utgivelse av skjønnlitteratur. Voldgiftsretten finner imidlertid at den ved den samlede vurdering må legge vesentlig vekt på opphavsrettighetene og den betydning disse hadde for inngåelsen av avtalen av 14.5.80 med Staten.

Etter en vurdering av de nevnte forhold er voldgiftsretten kommet til at det vil være rimelig å fordele kopieringsvederlaget på kr. 629.245,- for 1977-79 med 50% til NJ, 30% til NAL og 20% til NR.

Saksomkostninger er ikke påstått.

Dommen er enstemmig.

Domsslutning:

1. Kopieringsvederlaget på kr. 629.245,- for årene 1977-79 fordeles med 50% til Norsk Journalistlag, 30% til Norske Avisers Landsforbund og 20% til Norsk Redaktørforening.
2. Partene betaler voldgiftsrettens honorar i samme forhold som fastsatt under pkt. 1, dog slik at partene står solidarisk ansvarlig overfor voldgiftsretten for betaling av honoraret.

Oslo, 16. juni 1982

Magnus Aarbakke
Magnus Aarbakke

Per Brunsvig
Per Brunsvig

Jon Bing
Jon Bing